

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

NR 2 2010

LENA HAR ORDET

Vid vårens stora seminarium 19 mars i Stockholm saknades två anmälda deltagare, en från Bohuslän och en från Skåne. Den ene hade fått ett oköpligt högt pris på tågresan och tvingats avstå. Den andre fick ingen biljett alls. Så kan vi ju inte ha det!

Vi kan inte bli en förening för Stockholms folkhögskole-pensionärer. Liksom alla föreningar med medlemmar i hela landet måste vi ha rimliga förutsättningar att samlas.

Bakom dagens situation ligger 1988 års trafikpolitiska beslut. Det byggde på tron att konkurrens skulle skapa kreativitet, och SJ delades upp i sex bolag. I år ska avregleringen vara helt genomförd - det går längre än i något annat land.

SJ redovisar rekordvinster, men man ska spara bland annat genom att minska personalen. ”Vi behöver det för att kunna konkurrera”, säger styrelseordföranden Ulf Adelsohn.

Samtidigt har Banverket ökat sin administration med 1500 personer för att utvärdera anbud och skriva kontrakt medan man har 1500 människor färre i produktionen, alltså på spåren.

GÄRNA HÖGHASTIGHETSTÅG – MEN FÖRST EN
FUNKERANDE INFRASTRUKTUR

Lena Skördeman

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEMLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 2
ÅRGÅNG 10
JUNI 2010

MEMLEM I FÖRENINGEN BLIR DU
GENOM ATT BETALA IN MEMLEMSAVGIFTEN
F.N. 100 KRONOR PER ÅR
TILL FOLKHÖGSKOLANS VETERANFÖRENING
PLUSGIROKONTO 400 28 34 - 2
GLÖM INTE ATT ANGE NAMN OCH ADRESS

INNEHÅLL

Lena har ordet	1
Berlinresan	2
Vetranmöte i Botkyrka	3
Belarus i maj 2010	5
Jag drömmer om folkhögskolan	5
Försommar i Belarus	7
Att återvända till folkhögskolan	9
Västerås folkhögskola	9
Progressiv folkhögskola	10
Folkhögskolans 70-tal och 00-tal	12

Redaktionskommitté

Egil Boräng
egil.boraeng@swipnet.se

Jörgen Håkansson
jorgenh1@telia.com

Rune Nilsson
rune.nilsson@folkbildning.net

Grafisk formgivare

Bertil Forsberg Consulting
bfgrafiskdesign@yahoo.se

Förlängd anmälningstid! Anmäl dig före den 15 juni!

RES MED TILL BERLIN DEN 4 – 7 OKTOBER

Vi gör ett besök i Tysklands spännande och turbulenta historia. Kejsarriket, nazismen, kommunismen, revolutionen 1989 och dagens situation

4 oktober

Avfärd från Arlanda (6.20), Landvetter (6.20), Kastrup (6.55).
Till Berlin (7.30 alt. 7.55)

Stadsvandring centrala delarna. Riksdagen, Brandenburger Tor, Minnesmonumentet över de judiska offren för nazismens brott, Unter den Linden, Gendarmenmarkt, Operan, Humboldt-universitetet, Alexanderplatz, Judiska kvarteren. Eventuellt opera eller konsert

5 oktober

Karl Marxallé, DDR-museet, Treptower Park – minnesmonumentet över de sovjetiska offren under andra världskriget.
Eventuellt opera eller konsert

6 oktober

Koncentrationslägret Sachsenhausen, Potsdamer Platz Eventuellt opera eller konsert

7 oktober

Murmuseet
Hemfärd till Arlanda (21.25), till Landvetter (21.30)
till Kastrup (17.15)
Ankomst Arlanda (23.00), Landvetter (21.30),
Kastrup (18.15)

Vi besöker också någon institution för folkbildning
(folkhögskola eller motsvarande)

Pris: c:a 3.200:- (i dubbelrum), 4.000:- (i enkelrum) DAGENS PRISER Betalning måste ske i samband med bokning.
Tillägg: Entréer och lokaltrafik (22.90 euro tredygnskort för alla färdmedel)

Förberedelseseminarium på Tollare folkhögskola prel. v. 39

Anmälan senast den 15 juni till

paul.reichberg@folkbildning.net, tfn 070 - 673 85 64
Du kan läsa mera i Folkhögskoleveteranen nummer 1/2010.
Om du inte har den kvar, går du in på föreningens hemsida
www.vetfolk.dinstudio.se
och klicka på Folkhögskoleveteranen

Veteranmöte i Botkyrka

Här händer något hela tiden, säger Halef Halef, ordförande i den syrisk-ortodoxa församlingen i Hallunda. Varje kväll har vi verksamhet för ungdomar. Vid högtiderna samlas mer än tusen människor här. Då ryms inte alla i själva kyrkan, utan några får följa gudstjänsten på en skärm.

Kyrkan byggdes utan statsbidrag: medlemmarna är i stor utsträckning egna företagare, och banken kunde bevilja stora lån.

Man är intresserad av och engagerad i Botkyrka folkhögskola. Pär Götefelt, studierektor, önskar vänligt att få se en kvinnlig representant för kyrkan i skolans styrelse snart.

Pär Götefelt, Anita Wiberg, Jörgen Håkansson, Stellan Boozon, Britta Eliasson, Ragnhild Danell, skymd Joje Martinsson, Ingvar Humble och Knut Linderson

Medan vi samtalar går en man och en kvinna och tvättar alla kyrkbänkar med ett doftstarkt rengöringsmedel. Vi är alltid, alltid här, säger kvinnan leende.

Fantastiska ljuskronor, textilier från Indien och stora målningar med bibliska motiv fångar våra blickar när vi veteraner gått över från Botkyrka folkhögskola för att möta en av skolans fem huvudmän. Kyrkospråket här är arameiska, liksom Sverige hade latinet, och det innebär en uppgift för folkhögskolan: man ordnar kvällskurser för "diakoner", vilket här betyder lekmän som assisterar vid altaret. Det är unga människor som inte kan det språket, och det är män. Kvinnor kan inte gå fram till altaret. Andra kvällskurser ges också i samråd, och årets stora nyhet är ett introduktionsår i ortodox teologi och tradition som ska genomföras i Södertälje. Initiativet till den kursen kom ursprungligen från den syrisk-ortodoxa församlingen.

De flesta av Botkyrka folkhögskolans deltagare är dock muslimer, och på solid historisk grund: 1780 kom den förste muslimen till Tumba bruk från Cypern. En spefull muslimsk yngling på

skolan såg häromdagen bilden av Sankt Botvid och hörde att helgonet åtföljdes av en slav när han kom till det som blivit Botkyrka. Jaha, en muslim förstås! var hans kommentar.

Så möter vi skolans rektor Olle Westberg, före detta Olle Pilsäter, som än en gång konstaterar sanningen i bibelordet som säger att åt den som har ska varda givet. Då tänker han på den stora folkhögskolan kontra den lilla. Han talar också om svårigheterna för nya grupper i samhället att få en utbildning som de själva har makten över. Flytta makten! manar han. Folkhögskolevärlden är extremt konservativ och kan bevara skolor av rent museala skäl. Man klamrar sig fast vid det man har. Ompröva och lägg ner dem som inte behövs idag!

Den centrala uppgiften för folkhögskolan är mötet. Till Seniorkursen i Botkyrka kommer nu exempelvis deltagare från Täby och Östermalm och möter Kvinnokurs Q, där alla har annat modersmål än svenska. De skulle aldrig ha träffats annars.

Rena distanskurser utan fysiska möten kan vara ändamålsenliga i många sammanhang, **men folkhögskola är de inte!**

Vid eftermiddagskaffet vidtog en timmes praktiskt arbete: massutskick av ett brev om veteranföreningen till Sveriges folkhögskolor veks, kuverterades, frankerades och stämplades, varefter Ragnhild och Joje fraktade kassen till posten.

Den här dagen blev på så sätt ett möte som gav motion åt både huvud och hand med både välkänt och nytt, med problem och glädjeämnen. Så ska det vara!

Lena Skördeman

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN

En följetong - som i gamla tiders tidningar !

Kapitel 2. Det historisk-poetiske

Everything I say is like some cargo hidden in the hold of a sunken ship

RICHARD JACKSON

Ur *Resonance* (2010)

På skrivarkurserna upplevde jag de sista åren under min verksamma tid ett fenomen som jag inte riktigt begrep: jag kunde inte enkelt referera till litteratur som jag, eventuellt naivt, antog att alla hade läst, om inte hemma i soffan, så på litteraturtimmarna i skolorna. Jag visste att svensklärarna inte längre hade någon gedignare litteraturhistorisk bakgrund. Det var längesedan man slopade läsningen av hela verk på universitetets svensklärarytbildning, och litteratur från äldre tid inskränkte sig, enligt mina kursdeltagares utsago, till listor över böcker som borde läsas och som ingick i något som kallades det klassiska arvet. Få hade dock verkligen läst dem. Jag kunde inte referera till texter jag antog hörde alla till: *Nässlorna blommar*, *Doktor Glas*, *Gösta Berlings Saga*, *Röda Rummet*, *Peer Gynt*, *Faust*, *Madame Bovary* osv osv ner till Horatius eller Homeros. Det gick inte. Under de senaste tjugofem åren har jag inte hittat en enda klassisk text som alla i en skrivargrupp hade läst. Vid ett tillfälle var den enda bok alla hade läst *Liftarens väg till galaxen*.

Jag antar att de flesta som läser *Folkhögskoleveteranen* känner till idén med att låta ekonomi- och juridikstudenterna vid Jönköpings högskola läsa över 100 skönlitterära verk under sin fleråriga utbildning. Den lärare som skulle undervisa dessa unga blivande jurister och ekonomer, dvs människor som kommer att ha att göra med medborgare i deras svåraste stunder, konstaterade, att de saknade elementära kunskaper om människan (med undantag för några som kommit till högskolan via folkhögskolan, hoppas jag). Bara i skönlitteraturen kan man lära sig vad människan är. Det var en av grundtankarna hos Grundtvig, och en av de tankar jag kommit att hålla särskilt högt genom alla år, det 'historiskt-poetiske'; det låter trist och konstigt, men tanken är lysande. Det är ju inte för inte som Nobelpriset delas ut i ämnen som rör grundforskning om existensen: fysiologi, kemi, fysik och – litteratur. Skönlitteraturen är människokunskapens grund-

forskning. Vad det är att 'vara människa'? Bara i litteraturen, den goda, nota bene, kan man få prova vad godhet är, hur sorg och glädje verkar, vad människan förmår i omöjliga lägen. Och bara i skönlitteratur från främmande områden kan vi förstå att när det gäller den mänskliga existensen så är grundförutsättningarna desamma vare sig man bor i den mexikanska öknen, på Ganges stränder eller i Finspång.

Professorn i Jönköping ville diskutera begreppen 'brott' och 'straff' men kunde inte referera ens till Dostojevskijs roman eller till Kafkas *Processen*. Han försökte finna något annat litterärt exempel, men innan han hittade en text alla i gruppen kunde referera till hade han nått *Emil i Lönneberga* ! Han lär ha sagt okej. Och frågade eleverna om de kom ihåg när lilla Ida frågade Emil vad ett 'hyss' var och Emil svarade: "Det vet en inte förrän pappa ropar Eeeemil!" En litterär replik blixtbelyste en obegriplig svårighet, och en för mängder av människor livsavgörande problematik.

Men mina skrivarkurselever läste om komplicerade mord i påhittade miljöer eller om världar där alla hade röntgenblick och inplanterade datachips i skallen. Och Mexicos öknar eller Ganges likbål var inte bara okända. De bar ingen kunskap som kunde användas. Jag kan bli lite trött på vår moderna skolas oerhörda ödslighet. Min yngsta dotter (en klok journalist) tänkte fira midsommar med sin far och kom ner till Nordiska för att vi tillsammans skulle åka upp till Malungs folkhögskola. När vi stannade för att äta i Åmål utbrast hon: "Finns Åmål?!" - Förmodligen råkade hon nysa medan läraren passerade Dalsland i geografilektionen om Sverige.

Nu läser vi om nya förändringar på den svenska bokmarknaden. Och nu är det kris på något sätt. Igen. Låt mig citera en text jag just skrivit för ett annat ändamål: Detta med krisen i bokbranschen återkommer så regelbundet att man

kan fråga sig om man har rätt att använda ordet 'kris'. Sjukdomstermen skapades före penicillinets tid för gamla inflammationer. Man blev sjuk, det blev värre och så nådde man en krispunkt. Vid denna kunde det gå åt två håll. Och bara två håll. Antingen frisknade man till och återgick till det vanliga livet. Eller så dog man. – Jag var med om sjuttiotalskrisen på bokmarknaden. Ni vet den där som kastade ut nyanlända och debutanter och som resulterade i ett nytt förlagsklimat. Mängder av först stencilförlag sedan nystartade småförlag tog hand om det spännande nya. Det var så exempelvis Bruno K Öijer debuterade. Enkla stencilade häften. Biskops-Arnö stod förmodligen för papperet och hophäftningen, för det var därifrån jag fick mig mitt ex tillsänt. Jag har nämligen hans första. Den kostade fem spänn den gången – men kolla på nätet vad man får för häftet idag!

Eftersom det trots allt finns en bokmarknad så dog den i alla fall inte den gången, och inte vid några av de senare kriserna heller. Så 'kris' är kanske inte rätt ordval. Återgått till normalt liv har den väl heller inte, bokmarknaden. Krisen gäller den här gången det vi köper, vad vi köper, och det betyder som bekant i förlängningen: vad förlagen ger ut. Krisen gäller konstant nog också skönlitteratur. Inte bara att svenska folket envisas med att bara köpa ungefär fem böcker (alla bestsäljare) om året och av dem fyra inhemska, oftast språkligt undermåliga deckare (helst av kvinnliga författare eller av någon Larsson) samt en internationell stollighet à la Dan Brown. Genomgående kan man säga att när man läst dem har man läst dem – och glömt dem. Nej, förlagen klagar nu över att väsentlig och kvalitativ litteratur inte köps, särskilt inte översatt skönlitteratur av hög halt. Till och med Nobelpristagarna glöms bort, när det skall köpas in till hängmattan.

Det ligger något betänkligt i denna utveckling. Låt mig berätta en historia. För några år sedan besöktes Sverige av ett tjugotal indiska författare, författare från alla delar av den väldiga subkontinenten. Där talas, som bekant, inte ett språk, utan kanske femhundra, och där skrivs inte heller på ett språk, utan på kanske femton. När vi som värddar på Nordiska folkhögskolan beskrev våra fantastiska svenska författare slogs vi av att just ingen var bekant för gästerna. Astrid Lindgren, Selma Lagerlöf. Jodå. Någon kände till Stig Dagerman och någon hade läst en engelsk översättning av Lagerkvist.

Men alla dessa makalösa fantastiska samtida svenska författare då? När Enquist nämndes var det någon som nickade. Och Tranströmer förstås. Men alla de andra?

Det var när jag frågade vem gästerna ansåg vara Indiens största författare som något synnerligen intressant inträffade. För första gången talade alla i munnen på varandra och det var tydligt att en författare som skrev på Bengali och enligt en av gästerna var planetens viktigaste författare överhuvudtaget inte var känd i Kerala. En av författarna hävdade att världens störste lyriker skrev på malayalam, och det blev knäpptyst. Jag frågade om alla höll med. Nästan ingen kände överhuvudtaget till honom! Han var inte översatt. Här gäller det författare inom samma land. Inte översatt. Han var totalt okänd för dem som inte kunde läsa något av dravidaspråken. Och det översattes inte, om det inte först gjordes till engelska och sedan vidare till tamil eller gujarati eller något av de andra indiska språken. Och det rör sig inte om små språk. Tamil talas väl av kanske fyrtio millioner människor och bengali av betydligt fler. Också deras författare ger ut böcker som beskriver och försöker förklara livet. Som de flesta seriösa författare gör. Hur man skall förstå den här udda existensen vi alla genomlever.

Och det kanske finns någon på något av dessa oöversatta språk som är en Strindberg eller en Ibsen, en Kafka eller en Hemingway... Hur många av *Folkhögskoleveteranens* läsare har läst de senaste mästerverken av författarna från teluguområdet (stort som Tyskland eller Frankrike)? Vi får bara händelsevis veta. Bara om någon råkar kunna språket, drabbas av författaren och ger sig i kast med att överföra telugu till ärans och hjältarnas. Och om sedan något förlag låter en läskunnig förläggare och inte en på ekonomiavdelningen besluta om utgivning, trots att boken kanske kommer att säljas i tvåhundra exemplar. Ja, händer detta, då får vi kanske läsa ett mästerverk som förändrar oss på ett sätt som ingen svensk deckare någonsin kommer att göra. Men den indiska diskussionen visade med all önskvärd tydlighet att mitt skrivarkursproblem var mer utbrett än jag anat.

Just detta gäller den nuvarande krisen. Vi får allt färre översättningar. Och i förlängningen allt mer isolerade kursdeltagare på folkhögskolornas skrivarkurser. Inte bara det egna litterära arvet, bagaget, vårt eget historisk-poetiske livsnödvändiga, utan den väldiga koffert

som Goethe, Camus eller Steinbeck är försvinner i hanteringen.

Det land som inte ser om sitt översättarhus blir ett land som kännetecknas av provinsialism, där det viktigaste vi vet kan vara att ett uthus brunnit i Vetlanda eller att spåren frusit sönder i Hallsberg. Härförleden fick en ung finländska det största nordiska priset, och jag antar att hennes bok nu kommer att bli köpt, och kanske läst, av många. Men de andra finska författarna då? Hur många unga finländare har du, kära gamla kollega som läser dessa rader, läst under vintern?

Vi kan inte kalla oss globala om vi inte håller reda på vad som händer på andra ställen på globen. Den översatta litteraturen är en livsnödvändighet, om inte krisen skall sluta i det alternativ som jag talade om i början. Död. Jag kan bara buga imponerad när jag ser hur små förlag i Sverige tar detta på allvar. Översätter

slovenor, indonesier, tunguser och folk som skriver på ungerska, singalesiska eller tohono. Men de stora förlagen, de som har resurserna, de som tjänar hundratals miljoner på någon svensk Larsson eller Mankell. När ser man en ny familjeroman från Malavi eller det tjere-missiska Ryssland på de förlagen? Nej, det händer inte. Det är det som är den verkliga krisen. Och i förlängningen kommer det att bli allt svårare att referera till något som helst utom det allra senaste, det allra ytligaste, det allra mest umbärliga. Jag har funderat. Jag drömmer naturligtvis om folkhögskolan. Hela tiden. Men jag har sannerligen funderat över om någon skulle ha lust att undersöka vad man på dagens folkhögskolor läser av klassisk litteratur? Som man en gång gjorde, om man får döma av gamla årsredogörelser. Vem skulle kunna genomföra en sådan undersökning? Jag menar: nu när Lars Furuland inte längre finns bland oss...

Stewe Claeson

FÖRSOMMAR I BELARUS

Foto: Lena Skördeman

Galina, eldsjäl i "Education without borders", berättar om alla byggprojekten för bl. a. Staffan Roselius och Margret Kihlén

Vad förväntar man sig av Vitryssland? Dystra hyreskaserner? Serviceovillig personal på hotellet? Diktaturens spår? Tystnad?

Vi hade förberett oss en dag på Åsa folkhögskola och blivit förväntansfulla. Staffan Roselius hade varit i Belarus tidigare och kunde berätta

och ge praktiska råd. Birgitta Ekwall introducerade oss i såväl det kyrilliska alfabetet som i vitrysk poesi.

Vi var nio veteraner som kom till Minsk i mitten av maj, till en grönskande stad med vackra välskötta parker med blommande kastanjer och

syrener. Stora hyreshus fanns förvisso, men många var nybyggda, arkitektoniskt nytänkta utan överdrifter och ljusst färgsatta. Bilparken var ny. Borta var de gamla Ladorna. Vi ljudade oss fram på skyltarna med det kyrilliska alfabetet och fann också en eller annan skylt med latinska bokstäver.

En huvudpunkt på programmet var kontakten med representanter för organisationen "Education without Borders", som flera i gruppen träffat tidigare både i Belarus och vid deras besök i Sverige. Förra året köpte man ett gammalt hus i Dunaewo, 10 mil söder om Minsk, i en nästan övergiven by på ett storgods från den tsarryska tiden. Huset saknade vatten och avlopp men steg för steg bygger man nu bokstavligen något som kan bli en folkhögskola. Ungdomar kommer på arbetsläger, lär sig hantverk, bygger toaletter och ett timmerhus för kök och sovplatser, allt med ekologiska förtecken. Man vill bevara och lära ut hantverk för att ta vara på gammal vitrysk kultur. Pengar är det ont om. Inga bidrag från stat eller kommun men organisationen är registrerad och alltså tillåten. Medlemmarna bildar nätverk och bidrar med egna pengar. Den glada och energiska Galina tog emot oss med värme och förmedlade framtidsstro.

Formell utbildning fick vi också ta del av. I en skola i Kopil, en liten stad nära Dunaewo mötte rektor och kommunens skolansvariga, två kraftfulla damer, och visade med stolthet sin välhållna skola, där man kunde se en danslektion i ett rum, höra sånger från ett annat, och i ett tredje satt en grupp äldre elever och arbetade med kemi, fast undervisningen var slut för dagen för deras del. Lärarkåren består till 90% av kvinnor.

På våra två dagar hann vi dessutom besöka ett friluftsmuseum som hette Skansen! Jo, modellen var Hazelius verk. Husen med interiörer

Guiden 'Stasja framför huset i Dunaewo

och redskap var påfallande lika dem vi kan se i våra nejder från samma tid. Sista kvällen var det operaföreställning i ett bländvitt marmorpalats med gulddekorationer. Vihörde en fin Rigoletto - till priset av en halv svensk biobiljett Kuriosa:

- I staden Kopil finns inte en enda hiss. Husen behöver ingen hiss om de är högst fem våningar, och de är inte högre. Det blev mycket klättrande i trappor, inte bara i Kopil.

- Vid inresan tog det oss en dryg timme att få en obligatorisk hälsoförsäkring. Vi hade tagit med oss papper från Trygg Hansa, Folksam och Länsförsäkringar, men neej. Inte ens det kort som gäller i 27 EU-länder hjälpte. Bolaget skulle finnas på Listan och där fanns något kinesiskt bolag och något förslagsvis från Uzbekistan. Vi betalade snällt 30 kr och det skrevs och vändes och revs papper. Vår munterhet inför hanteringen gjorde den vänliga damen lätt generad.

- Pengahanteringen var en ständig sysselsättning. Det går 3700 rubel på en euro. Skulle man äta för en svensk hundralapp var det att bläddra fram 37000 rubler. Gånger nio blev det många sedlar som ströddes över bord och räknades och sorterades. Gemensam nota var praxis. Det finns många roliga bilder på detta.

Det vi ska minns i ett särskilt ljus:

- De oändliga alleéerna med blommande kastanjer. Aldrig har vi sett så många kastanjer samtidigt.

- Stämningen i det gamla huset i Dunaewo och den regntunga grönskan utanför med en nästan bedövande fågelsång, inte minst näktergalar.

- Skolan vi besökte, som hade en blommande trädgård och överallt inomhus gröna växter, som sköttes av elever, lärare och föräldrar.

- Vänligheten mot dem av oss som inte var så rörliga. På operan togs vår man med käppar emot särskilt väl och erbjöds hjälp till toaletten i pausen.

- Vår guide Stasja som gjort allt hon kunnat för att få till ett fint program för oss.

Vad får man veta under ett tvådagarsbesök? Kan man tolka det man ser? Naturligtvis inte. Vi hade inte tillfälle att prata politik. Vi vet att diktaturen i Belarus är hård. Vad vi kan rapportera är att vi fått intryck av ett land i ekonomisk utveckling, av en folkbildningsorganisation, som genom stora ansträngningar gör vad den kan för att binda ihop gamla traditioner med nytt ekologiskt tänkande, av vänlighet och av en oväntat vacker miljonstad. Vi är glada för vår resa.

Margret Kihlén

Att återvända till folkhögskolan

Naturligtvis var det bättre förr! Allmän kurs var stor och ryggraden i verksamheten. Lärarna var smarta, medvetna och stora personligheter. Korta kurser och uppdragsutbildningar för fack och politiska partier duggade tätt. Det fördes en initierad, intelligent diskussion om pedagogik och målet för folkbildningen. Vi var engagerade! Kvinnofrågor stod högt i kurs. Musiklinjen skulle inte bara vara för de klassiskt skolade – nu gällde det från barock till rock. Lärarna bodde på skolan och ägnade sin lediga tid åt internatet och att umgås med andra lärare. Visst var det så för 13 år sedan?? Det var då jag lämnade folkhögskolan och gick ut i världen.

Nu är jag tillbaka igen. Benen är lite darriga. Det där med folkhögskola är stort! Men lusten att undervisa väger över rädslan. Jag kommer som en utböling och ska ta hand om 15 arbetslösa ungdomar under 12 veckor. Lever min folkhögskola eller har den för alltid gått förlorad?

Den ideologiska debatten lever och är intressantare än för 13 år sedan. Kallelserna till lärarråd och pedagogiska samtal lockar till eftertanke men ämnesvalen är nya. Eleverna finns – men de är annorlunda. Det är få kvar av den traditionella "allmän-kurs-eleven". Det är nya grupper som söker sig till folkhögskolan med stort inslag av invandrare. De praktiska inslagen i undervisningen har fått större tyngd.

De gamla originella lärarna finns kvar men de vacklar på vägen mot pensionerings yttersta kant. En del har bitit sig fast många år efter 65 års strecket. Det är skönt att möta dem. Det känns som jag kommit hem. De "nya" lärarna är mer nedtonade, kanske har de inte varit så länge på folkhögskolan att de hunnit bli original?

En sak förvånar mig i skolan. Lärarna blir sjuka! Jag kan inte minnas att folkhögskolelärare var sjuka. Det är klart en del dog hastigt – men sjuka? Var lärarna en hårdigare sort förr eller har attityden till yrket förändrats så lärare kan bli sjuka som vanliga människor?

I min grupp med arbetslösa ungdomar finns förhoppningsvis också de nya folkhögskoleleverna. Det är pojkar under 25 år som varit arbetslösa länge, som har tappat självförtroendet och söker bekräftelse. De är pojkar – fast de borde varit på väg att bli män och ibland låter de som en koloni skräntärnor. Kan folkhögskolan hjälpa dem att hitta sin identitet? Kan folkhögskolan göra för dem det vi gjorde för kvinnorna?

Jag går runt i en svunnen värld och älskar varje sekund jag möter klassen, men känner mig ändå underligt främmande. Var finns det oppositionella, det radikala, det utmanande?

Kristina Simonsson

Kristina Simonsson arbetade som lärare på Åsa folkhögskola under åren 1988–1998 och som filialföreståndare 1988–1995. Var sedan verksam som VD på regionalt kvinnligt resurscentrum i Jönköpings län fram till 2001 och som näringslivssekreterare i Katrineholms kommun till sin pensionering i slutet på 2009. Våren 2010 gjorde Kristina ett inbrott som lärare på en kurs för unga arbetslösa som skulle studiemotiveras.

Västerås folkhögskola välkomnar oss 14 oktober

Höstens regionala träff i Mälardalen äger rum på "den samhällsengagerade och nytänkande" folkhögskolan i Västerås. Skolan, som blev självständig 1997, är centralt placerad i staden med närhet till Djäknebergets underbara natur och med trivsamma lokaler i den anrika och vackra Djäknebergsskolan. Folkhögskolan drivs som en ideell förening av arbetarrörelsens organisationer i Västmanland. Vi får under dagen ta del av den spännande verksamhet som pågår där.

Boka redan nu in dagen för detta besök!

Vi återkommer i nästa nummer av Folkhögskoleveteranen med mera information

Hjös-gruppen

Progressiv folkhögskola – en reformrörelse under 1970-talet

De flesta av FOLKHÖGSKOLEVETERANENS läsare har säkert minnen från *Progressiv folkhögskolas* verksamhet för drygt trettio år sedan. Men trots att det under de senaste decennierna har skrivits åtskilligt om den svenska folkhögskolans historia har inte mycket uppmärksamhet ägnats Progressivrörelsen.

När en polsk forskare, Tomasz Maliszewski, för ett antal år sedan vistades i Sverige för att samla material till sin avhandling om den svenska folkhögskolan förvånade han sig över den relativa tystnaden kring en rörelse som enligt hans uppfattning haft så stor betydelse för vår skolform. Dock har två svenska avhandlingar, av Gunnar Sundgren (1986) resp. Rolf Berntsson (2000), behandlat Progressivrörelsen, men borde inte dess historia skrivas? Så resonerade Maliszewski, som är en förgrundsgestalt inom dagens polska folkhögskolerörelse.

Vem skulle tänkas ta hand om den uppgiften? Varför inte jag själv? Så funderade jag för några år sedan, och eftersom jag var en av föreningens trehundra medlemmar och vid letande på vinden fann att jag i egen ägo har en nästan komplett samling av protokoll och andra dokument som producerats i föreningens regi, kände jag mig kallad och skred till verket. Till hösten hoppas jag kunna ge ut en liten skrift om Progressivs verksamhet.

ARBETSGRUPPEN FÖR EN PROGRESSIV FOLKHÖGSKOLA var en rörelse som under en viktig period i folkhögskolans historia 1972-78 intog en central roll i den pedagogiska diskussionen inom skolformen. Det var under den här tiden som *problemorienterade*, *projektorganiserade*, *tvärvetenskapliga studier* och *deltagarstyrning* blev centrala begrepp som ställdes mot traditionell förmedlingspedagogik och också utmanade en traditionell syn på kunskapsbildning och lärarauktoritet.

"Progressiv" bildades via ett upprop i Tidsskrift för Svenska folkhögskolan på hösten 1972 (nr 7/72) och fick snabbt stort genomslag. Uppropet hade undertecknats av 35 folkhögskollärare spridda över landet och inom kort hade ett hundratal anmält sig till arbetsgruppen. Under de följande åren anordnades en rad kurser och möten, allt i syfte att förnya både arbetsformer och studieinnehåll på folk-

högskolorna. U-landsfrågor och sociala problem i vårt eget samhälle sattes högt på dagordningen.

Folkhögskolans situation kring 1970 – Allt var liksom i rörelse

Fram till mitten av 1960-talet hade folkhögskolans samhällsuppgift i allmänhet setts som "att komplettera det allmänna utbildningsväsendet". Med tillkomsten av grundskolan, den nya gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen ifrågasattes folkhögskolans roll. Visst hade väl Folkhögskolan under sin hundraåriga historia visat stor anpassningsförmåga i relation till de snabba samhällsförändringarna och gett generationer av landsbygdsungdom en chans till vidare studier. Men efterkrigstidens snabba strukturförändringar och urbanisering hade skapat ett nytt läge. Behövdes folkhögskolan längre? De traditionella folkhögskolorna med internat på landet fick ökade svårigheter. Man sökte nya målgrupper och startade en ny typ av kurser. Det handlade om bl. a. u-landsutbildning, ungdomsledarkurser och estetiska kurser. I städerna startades dagfolkhögskolor riktade mot en ny målgrupp – i första hand medelålders kvinnor på väg ut i arbetsmarknaden.

Det sena sextioåret hade kommit med en ny radikal tidsanda som via såväl elever som lärare också nådde folkhögskolorna – åtminstone vissa av dem. Unga nya lärare kom direkt från universiteten och engagerade de studerande i frågor om Tredje världen, befrielsekamp, kärnvapen och fredsfrågor. I spåren av student- och ungdomsaktiviteterna "1968" och böcker som Göran Palms *En orättvis betraktelse* och *Indoktrineringen i Sverige* blev frågor om undervisningens innehåll och inte minst dess förmenta objektivitet föremål för intensiva diskussioner.

Nu räckte det inte heller längre med den klassiska demokratiskolningen i form av mötes- teknik etc. Ute i samhället diskuterades företagsdemokrati, på folkhögskolorna bildades elevråd som ville ha större inflytande över inte bara undervisningens innehåll utan också över det egna skolsamhället.

Vid SFHL:s ombudsmöte i Bollnäs på sommaren 1972 yrkade en ung lärare från Marieborg, Svante Falck, att SFHL skulle göra stöduttalanden för FNL i Vietnam och ta ställning mot ett svenskt medlemskap i EEC. Motionerna avslogs och flera av de äldre ombuden häcklade motionären, som emellertid också fick ta emot en hel del positiva reaktioner. Den svenska folkhögskolans gamla stämning av "storstuga" var på väg att försvinna.

Ryktet om motionerna från Marieborg spred sig; det började talas om behovet av ett nätverk för unga "progressiva" folkhögskollärare, och på hösten var det dags för Uppropet. Reaktionerna lät inte vänta på sig. Här fanns ju en klart uttalad kritik mot SFHL-ledningen och dess agerande i tidens brännande aktuella frågor. Många anslöt sig omgående till reformrörelsen, men negativa reaktioner saknades ingalunda.

Vid Progressiv Folkhögskolas första samling på S:t Eriks folkhögskola i Stockholm i februari 1973 ägnades den första kvällen åt vittnesmål utifrån skolorna. Här visade det sig att många hade reagerat mycket häftigt och försökt misstänkliggöra arbetsgruppens intentioner till att vilja spränga folkhögskolan och SFHL inifrån. Progressiv uppfattades på vissa håll som en "subversiv fraktion". Så småningom bildades också en kritisk motrörelse, den s.k. Kunskapsrörelsen med metodiklektorn i Linköping, Arne Helldén, som främste talesman.

Under åren 1973-78 anordnade Progressiv folkhögskola nästan tjugo kurser i skilda ämnen runt om i landet: Fältstudiemetodik, Freires pedagogik, "Pedagogisk verkstad" kring alternativa läromedel, Folkrörelsernas historia, Folkhögskolans förändrade villkor och Klass och språk. Utbyte av idéer och material underlättades av det upprättades ett materialarkiv.

1975 sammanfattade Progressiv sin pedagogiska grundsyn i *Hjälpredan* som trycktes i flera upplagor och spreds över landet. Progressivgruppen engagerade sig starkt i 1973 års folkhögskoleutredning, bl.a. genom det öppna brevet "Försvara folkhögskolans frihet" och gjorde en mängd uttalanden till stöd för olika grupper som Samernas folkhögskola i

Jokkmokk. Progressiv folkhögskola tog initiativ till och samarbetade med Erik Åkerlund som 1975 gav ut klassikern "Storstugan – historien om den svenska folkhögskolan".

Två år senare konstaterar man i sin verksamhetsberättelse att "de frågor Progressiv hittills drivit, diskuteras nu allmänt ute på skolorna" och följdfrågan är naturlig: "Vilken funktion fyller då organisationen?" Man menar också att den nyss framlagda folkhögskolepropositionen blivit bättre än väntat. "Flera av kraven från Arbetsgruppen för en progressiv folkhögskola är tillgodsedda i propositionen."

Samarbetet med SFHL hade med tiden blivit utmärkt. Flera av progressivmedlemmarna satt numera i förbundsstyrelsen. Andra hade blivit rektorer eller metodiklektorer på Folkhögskolläraryrket i Linköping.

Progressiv folkhögskola hade gjort avtryck inom den svenska folkhögskolan. Den polske forskaren Tomasz Maliszewski, som skrev sitt avhandlingsarbete om den svenska folkhögskolan, har en mycket positiv syn på Progressiv folkhögskolas verksamhet och förundrar sig över att den svenska folkbildningsforskningen ägnat gruppen så lite uppmärksamhet. Hans bedömning av Progressiv får avsluta denna sammanfattning:

" Inom kretsen togs många frågor upp, som sannolikt var avgörande för den svenska folkhögskolans framtid. Kraven på en tydlig skillnad i undervisningsmetoder mellan den allmänna skolan och folkhögskolan gjorde både folkhögskolans lärare och elever och det svenska samhället i övrigt medvetna om skillnaden mellan folkhögskoleidén och den vanliga skolans idégrundlag. (...) De progressivas verksamhet kan alltså *de facto* ha bidragit till att skolformen behållit sin ställning på den svenska utbildningsmarknaden".

Vid Veteranföreningens möte i Stockholm den 19 mars hade jag förmånen att få presentera en del av material inför ett kunnigt auditorium och fick många värdefulla synpunkter som kommer att sätta sina spår i mitt fortsatta arbete.

Har du minnen av, foton eller synpunkter på Progressivs verksamhet på 1970-talet vore det trevligt om du hörde av dig till mig.

Staffan Roselius

Staffan.Roselius@folkbildning.net

Folkhögskolans 70-tal och 00-tal

Den 19 mars samlades ett 30-tal intresserade i Folkbildningsrådets lokaler. De flesta av oss nu lätt grånade veteraner, som var med när det begav sig. Men några yngre kollegor hade också kommit för att höra om det sjuttioal som vi som var med så gärna minns.

Utgångspunkten för seminariet var en studie som Staffan Roselius gjort om Progressiv folkhögskola, en reformrörelse som fick stor betydelse för den pedagogiska diskussionen på många skolor. Staffans redovisning av sin rapport fick många av oss att minnas de där åren då allt tycktes vara i rörelse och möjligt att förändra. På sidan 10 finns en kortversion av Staffans rapport.

Kerstin Mustel gav oss en bild av utvecklingen och de förändrade villkoren för folkhögskolan under de mer än 30 år som gått sedan föreningen Progressiv folkhögskola formellt upplöstes. Lars Igeland berättade slutligen om den nutida förnyelserörelsen Offensiv folkbildning. Den som vill veta mera om den föreningen kan gå in på: www.offensivfolkbildning.se.

I gruppdiskussioner fick vi ventilerat våra personliga upplevelser av folkhögskolans 70-tal. I den grupp där jag deltog kunde vi konstatera, att det under de här åren fanns åtminstone ytterligare en rörelse med en liknande pedagogisk grundsyn inom folkhögskolan. Det var då fritidsledarutbildningarna samordnades och föreningen Fritidsledarskolorna bildades. De pedagogiska diskussionerna där påminde i hög grad om dem som fördes i Progressiv.

Dagens huvudföreläsare, Staffan Roselius t.h. och Björn Ericson, Fornby

Två verkliga veteraner, fortfarande progressiva, från vänster Gösta Vestlund och Harald Vallgård

Text och foto: Egil Boräng

Margret Kihlén och Ingemar Sallnäs lyssnar och minns